

Ryszard Hajduk CSsR

ORCID: 0000-0002-8012-2184

UWM – Olsztyn

Redempcyjne relacje duszpasterskie w świetle nauczania papieża Franciszka

Słowa kluczowe: Kościół, *communio*, duszpasterstwo, odkupienie, wyzwolenie, towarzyszenie

Keywords: Church, *communio*, pastoral care, redemption, liberation, accompaniment

Ideą wiodącą w posoborowej eklezjologii jest *communio* łącząca ludzi z Bogiem i między sobą. Jest ona łaską Boga, który dzięki jednoczącej obecności Ducha Świętego w Kościele czyni z wierzących w Chrystusa wspólnotę. Wzorem istnienia dla kościelnej *communio* jest życie Boskiej Trójcy, a to oznacza, że Kościół jest „wspólnotą międzyosobowych relacji”, w której ma miejsce komunikacja i wymiana darów, oparta na wzajemnym szacunku i miłości¹.

Kościół jako wspólnota Boga z ludźmi zjednoczonymi pomiędzy sobą jest ukierunkowany na świat, a zatem *communio* to również *missio*, czyli „komunia misyjna”, urzeczywistniająca się w służbie odkupieniu². Zadaniem Kościoła jest ukazywać ludziom, jak wielkim darem jest Chrystusowe dzieło wyzwolenia człowieka z niewoli grzechu i śmierci, oraz uobecniać je w świecie na wzór Syna Bożego. Daje On swoim wyznawcom przykład takiego kształtowania re-

¹ G. Philips, *L'Eglise et son mystere au II Concile du Vatican*, t. II, Paris 1968, s. 183; F.-X. Durrwell, *L'Esprit Saint de Dieu*, Paris 1985, s. 81; A. Dulles, *Models of the Church*, New York 1987, s. 59; M. Kehl, *Wohin geht die Kirche? Zur strukturellen Veränderung der Kirche in Deutschland*, „Stimmen der Zeit” 1995, nr 3, s. 151.

² ChL, nr 32; EG, nr 23; W. Zagrodzki, *Kościół w służbie odkupieniu w świetle encykliki Redemptor Hominis Jana Pawła II*, w: R. Hajduk, M. Kotyński (red.), *Ogarnięci tajemnicą Chrystusowego Odkupienia. W poszukiwaniu inspiracji pastoralnych w „ośrodku wszechświata i historii”*, Kraków 2006, s. 102; S. Pié-Ninot, *La ecclesologia del papa Francisco*, „Revista Catalana de Teologia” 2018, nr 2, s. 510.

lacji międzyosobowych, aby podchodząc do bliźnich z życzliwością i wyrozumiałością, przekazywali im prawdę Ewangelii, komunikowali im Boże przebaczenie i wzywali do nowego życia w wolności dzieci Bożych³.

Papież Franciszek w swoim nauczaniu wiele uwagi poświęca postawie duszpasterzy, którzy są wezwani do naśladowania Jezusa i kierowania się w działaniu zasadami ewangelicznymi. W praktyce duszpasterskiej, w którą włączeni są wszyscy wierzący w Chrystusa, Ewangelia winna nadawać kształt relacjom międzyosobowym, wypełniając je braterską miłością i szacunkiem dla godności każdego człowieka. W nich można przekonać się o bliskości Boga, który ludziom słabym i zagubionym wychodzi naprzeciw ze swoją odkupieńczą miłością. To doświadczenie wzbudza w wierzących pragnienie życia w pełni i świętości polegającej na przeżywaniu tajemnic ich egzystencji w zjednoczeniu z Jezusem⁴.

W czasach, w których istota orędzia chrześcijańskiego może zgubić się wśród zagadnień drugorzędnych i tym samym utracić swoją siłę przyciągania, potrzeba skupienia się na komunikowaniu ludziom odkupieńczej, a więc miłosiernej miłości Bożej, która daje się innym⁵. W tym kontekście pojawia się kwestia relacji redempcyjnych, które są jednocześnie owocem Chrystusowego dzieła odkupienia, jak i jego „pasem transmisyjnym” w dzisiejszej rzeczywistości. To one służą realizacji misji Kościoła, gdy otwarta postawa duszpasterzy wychodzących naprzeciw ludziom potrzebującym, zranionym i żyjącym na peryferiach staje się świadectwem, które przyciąga uwagę i zachęca do włączenia się w życie wspólnoty wierzących w Chrystusa⁶.

1. Duszpasterstwo jako komunikacja Bożego odkupienia

Syn Boży przyszedł na świat, aby przez swoją mękę i śmierć dokonać dzieła odkupienia człowieka. Nie można jednak patrzeć na nie wyłącznie w perspektywie ofiary krzyżowej Chrystusa. Odkupienie rozpoczyna się wraz z Jego wcieleniem. Odkupienie, czyli miłosierna miłość Boża, przebacząca ludziom grzechy, została uobecniona w samym Jezusie Chrystusie, w całej Jego Osobie⁷.

³ EN, nr 78; D. Nauer, *Seelsorge. Sorge um die Seele*, Stuttgart 2007, s. 165.

⁴ GE, nr 20; G. Carriquiry Lecour, *The „Theology of the People” in the Pastoral Theology of Jorge Mario Bergoglio*, w: B.Y. Lee, Th.L. Knoebel, *Discovering Pope Francis. The Roots of Jorge Mario Bergoglio's Thinking*, Collegeville 2019, s. 66; R. Hajduk, *Teologia latynoamerykańska i jej praktyczne implikacje*, Olsztyn 2020, s. 143.

⁵ EG, nr 34–37.

⁶ S. Pié-Ninot, *La eclesiología del papa Francisco*, dz. cyt., s. 512.

⁷ W. Kirschlager, *Hat Gott seinen Sohn in den Tod gegeben? – Zum biblischen Verständnis von Erlösung*, w: E. Christen, W. Kirschlager (red.), *Erlöst durch Jesus Christus*, Freiburg Schweiz

W działalności Jezusa odkupienie staje się widzialne w głoszonej przez Niego dobrej nowinie o bliskości Boga, w uzdrawianiu chorych i wypędzaniu demonów. W relacji z Jezusem ludzie doświadczają wyzwolenia, miłosierdzia i miłości. Odkupienie w ich życiu ma miejsce tam, gdzie Jezus zasiada z nimi do stołu, zwraca się ku nim, obwieszcza im odpuszczenie grzechów i całym swoim zachowaniem pokazuje, że Bóg ich kocha, a ich życie ma nieskończenie wielką wartość. Odkupienie w osobie Jezusa to miłość przywracająca ludziom godność dzieci Bożych⁸.

W całym życiu Jezusa widoczne jest zaproszenie Boga skierowane do ludzi, aby żyli we wspólnocie z Nim i dali Mu się wyzwolić. Szczytem odkupieńczego działania Boga jest śmierć i zmartwychwstanie Jezusa, który uwalnia ludzi spod władzy grzechu i śmierci (por. Rz 6, 9). Krzyż Jezusa pozwala ludziom uwierzyć w miłość, która jest „tak wielka, że zwraca Boga przeciw Niemu samemu, Jego miłość przeciw Jego sprawiedliwości”⁹. W niej odsłania się także prawda o Bogu, który jest „miłosierny i litościwy, cierpliwy, bogaty w łaskę i wierność” (Wj 34, 6). Chce On osiągnąć ludzkiego serca i przemienić je, aby życie ludzi wypełniało dobro, a każdy człowiek był szczęśliwy, napełniony radością i pokojem¹⁰.

Odkupienie to bliskość Boga. Niosąc ludziom wyzwolenie od zła, grzechu i śmierci wiecznej, Bóg sprawił, że została przezwyciężona przepaść pomiędzy Nim a człowiekiem, która pojawiła się z powodu ludzkich grzechów. Grzech to odrzucenie życia w jedności z Bogiem. Grzesznik nie dąży do relacji z boskim Ty, lecz widzi tylko siebie i ma na względzie wyłącznie swoje aspiracje¹¹. Człowiek zniewolony grzechem skupia się na sobie, żyje wyłącznie dla siebie i zamyka się w sobie (*cor incurvatum in seipsum*)¹². Tylko Bóg, interweniując w życie ludzi, mógł podnieść człowieka, przyciągnąć do siebie i uwolnić od egoizmu.

Odkupienie jest procesem o charakterze relacyjnym i dialogicznym¹³. Dokonuje się w odniesieniu międzyosobowym, w które zaangażowani są aktywni

---

2000, s. 35; W.M. Fac, *Rozumienie odkupienia w encyklice Redemptor hominis*, „Roczniki Teologii Dogmatycznej” 2009, t. 1, s. 62.

⁸ A. Grün, *Biblishe Bilder von Erlösung*, Münsterschwarzach 1994, s. 19.

⁹ DCE, nr 10.

¹⁰ MV, nr 9; W. Zagrodzki, *Kościół w służbie odkupieniu w świetle encykliki Redemptor Hominis Jana Pawła II*, dz. cyt., s. 102.

¹¹ R. Hajduk, *Kontynuacja dzieła odkupienia, czyli o communio, komunikacji i relacjach międzyosobowych w posłudze duszpasterskiej*, w: R. Hajduk, M. Kotyński (red.), *Ogarnięci tajemnicą Chrystusowego Odkupienia*, dz. cyt., s. 129.

¹² G. Greshake, *Der dreieine Gott. Eine trinitarische Theologie*, Freiburg i. B. 1998, s. 326–355.

¹³ W. Kirschlager, *Hat Gott seinen Sohn in den Tod gegeben?*, dz. cyt., s. 43.

partnerzy. Jeśli zbawcza inicjatywa Boga spotyka się ze strony człowieka ze sceptycyzmem i odrzuceniem, nie może zaistnieć komunია, która jest celem odkupienia. Gdy zaś człowiek przyznaje się do winy i w sposób świadomy znosi cierpienie będące skutkiem grzechu, a także przyjmuje przebaczącą miłość Boga oraz zaproszenie do życia w zjednoczeniu ze swoim Panem i Stwórcą, wtedy bierze udział w zgładzeniu grzechów. Zadośćuczynienie jest odpowiedzią człowieka na miłość Bożą, która uprzedza wszelkie ludzkie działanie¹⁴.

Chrystusowe odkupienie pozwala człowiekowi spojrzeć na siebie z miłością i daje wolność, by się zdystansować od zła, zwracając się ku temu, co „jest prawdziwe, co godne, co sprawiedliwe, co czyste, co miłe, co zasługuje na uznanie” (Flp 4, 8). Doświadczając bliskości miłującego Boga, człowiek odkrywa, iż nie jest już sam w walce z mocami ciemności. Przychodzi mu bowiem z pomocą Bóg, który nie chce go zniszczyć, ale pokonać Szatana i grzech. Taką moc ma tylko Bóg, dla którego nie ma nic niemożliwego (por. Mk 10, 27)¹⁵.

Bóg dokonuje dzieła odkupienia, objawiając ludziom w swoim Synu, czym jest pełnia człowieczeństwa¹⁶, czyli „kim w rzeczywistości jest człowiek i co powinien czynić, aby prawdziwie być człowiekiem”¹⁷. W Chrystusie odsłania się ludziom zamysł Boży względem człowieka w całej jego pełni. Bóg wyzwala ludzi, aby mogli stać się prawdziwymi ludźmi na wzór Jezusa (por. Tt 3, 4) i żyli w wolności „od grzechu, od smutku, od wewnętrznej pustki, od izolacji”¹⁸. Odkupieńcza miłość Boża nie żąda wymuszonej odpowiedzi, ale cierpliwie czeka na wolne „tak” umiłowanego¹⁹. Miłującemu Bogu nie jest obojętny los człowieka, dlatego stawia mu wymagania, uzdalniając go równocześnie do ich wypełnienia²⁰.

Sługą odkupienia jest Kościół, którego zadaniem jest dawać świadectwo o miłości Bożej oraz przekazywać ją ludziom. Jest to miłość szukająca rezonansu i należąca na odpowiedź, gdyż chce być odwzajemniona. Kryje się w niej apel skierowany do człowieka, który w swojej wolności może miłością odpowiadać na Bożą miłość. Powstaje wówczas wspólnota woli: „wola Boża przestaje być dla mnie obcą wolą, którą narzucają mi z zewnątrz przykazania,

¹⁴ G. Greshake, *Der dreieine Gott. Eine trinitarische Theologie*, dz. cyt., s. 352.

¹⁵ A. Grün, *Biblische Bilder von Erlösung*, dz. cyt., s. 34; R. Hajduk, *Kontynuacja dzieła odkupienia, czyli o communio...*, dz. cyt., s. 130.

¹⁶ RH, nr 10; W.M. Fac, *Rozumienie odkupienia w encyklice Redemptor hominis*, dz. cyt., s. 62.

¹⁷ SpS, nr 6.

¹⁸ ChV, nr 119.

¹⁹ W. Kirschlager, *Hat Gott seinen Sohn in den Tod gegeben?*, dz. cyt., s. 42

²⁰ R. Hajduk, *Kontynuacja dzieła odkupienia, czyli o communio...*, dz. cyt., s. 142.

ale staje się moją własną wolą, która wychodzi z fundamentalnego doświadczenia tego, że w rzeczywistości Bóg jest mi bardziej bliski niż ja sam²¹.

Zadaniem Kościoła jest nie tylko głosić światu zbawczą miłość Boga, ale także ukazywać ludziom prawdę o wyjątkowości ich ludzkiej godności, o ich powołaniu do życia w jedności z Bogiem i o ich „sennie istnienia w świecie, sensie w znacznej mierze zagubionym przez grzech”²². Niosąc światu Boże odkupienie, Kościół ukazuje człowiekowi jego wielką wartość w oczach Boga, który pochyła się nad nim i powołuje go do życia wiecznego. Człowiek, który otwiera swoje serce na miłość Bożą, staje się prawdziwie wolny, aby w świetle Chrystusowej prawdy odkrywać dobro i je rzeczywistniać²³.

Kontynuując zbawczą misję Syna Bożego, Kościół nie tylko głosi odkupienie, ale także je ucieleśnia²⁴. Treść odkupienia nie może być oddzielona od formy, w której jest ono komunikowane. Miłość jest prawdziwa tylko wtedy, jeśli się nieustannie urzeczywistnia, gdyż prawdziwa miłość nigdy nie ustaje (por. 1 Kor 13, 8). Ludzie uznają odkupieńczą miłość Bożą za „prawdę”, gdy wstępuje w ludzką rzeczywistość (co dokonało się przez Jezusa) i dalej rozszerza się w niej dzięki działaniu wierzących w Chrystusa. Bóg bowiem posługuje się ludźmi, aby komunikować światu swoją wyzwalającą miłość, odnoszącą triumf nad grzechem i złem. Ci zaś, doświadczając miłosiernej miłości Boga, pragną przebywać w Jego obecności i uczą się rozpoznawać Jego bliskość w swoim codziennym życiu²⁵.

Owocem Bożego odkupienia jest wspólnota wierzących (*communio fidelium*), którą „tworzą ludzie zjednoczeni z Bogiem. *Communio* z Bogiem dopiero wtedy znajduje swoje pełne urzeczywistnienie, gdy także pomiędzy ludźmi na ziemi powstaje *communio* ludzi złączonych ze sobą więzami miłości. Miłość międzyludzka jest wydarzeniem, które wskazuje na obecność Boga w świecie. Relacje międzysobowe, w których ludzie otwierają się na siebie i oddają się sobie nawzajem, to znak, że Bóg działa w życiu ludzi, tzn. że dalej dokonuje się w świecie dzieło odkupienia”²⁶.

Szczególna odpowiedzialność za kształtowanie relacji w Kościele spoczywa na duszpasterzach, w których działaniu winna znaleźć odzwierciedlenie niez-

²¹ DCE, nr 17.

²² RH, nr 10.

²³ RH, nr 12; ChV, nr 122; L. Mödl, *Erlösung und Seelsorge. Pastoraltheologische Überlegungen*, w: E. Christen, W. Kirschläger (red.), *Erlöst durch Jesus Christus*, dz. cyt., s. 136.

²⁴ T. Pröpfer, *Redenzione e storia della libertà*, Brescia 1990, s. 91.

²⁵ DCE, nr 18; R. Hajduk, *Kontynuacja dzieła odkupienia, czyli o communio...*, dz. cyt., s. 141.

²⁶ R. Hajduk, *Kontynuacja dzieła odkupienia, czyli o communio...*, dz. cyt., s. 132; E. Jüngel, *Dio, mistero del mondo. Per una fondazione della teologia del Crocifisso nella disputa fra teismo e ateismo*, Brescia 1982, s. 410.

służona, a więc uprzedzająca odkupieńcza miłość Boża. Zjednoczeni z Jezusem otrzymują Jego moc, aby Go naśladować i działać zgodnie z Jego wolą (por. 2 Kor 4, 7; Flp 3, 13). Samo ich podejście do bliźnich ma być „głoszeniem Ewangelii”²⁷, a więc uobecnieniem zbawczego misterium Chrystusa. Gdy ortodoksji towarzyszy ortopraktyka, czyli Ewangelia jest nie tylko głoszona, ale i urzeczywistniana w międzyosobowych odniesieniach, ludzie spotykają Jezusa i mogą włączyć się we wspólnotę Jego uczniów. Człowiek staje się bowiem chrześcijaninem dopiero wówczas, gdy spotka się z Osobą Syna Bożego, która nada jego „życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie”²⁸.

2. Redempcyjne odniesienia międzyosobowe według Franciszka

W swoim nauczaniu papież Franciszek akcentuje doniosłość relacji międzyosobowych w życiu Kościoła, a zwłaszcza w jego ewangelizacyjnej działalności. Kościół nie może być skupiony na sobie, gdyż wtedy choruje²⁹. Dlatego od wyznawców Chrystusa wymaga się miłosiernej, solidarnej i misyjnej bliskości względem ludzi. Ewangelia zawsze wzywa ich, by „podejmować ryzyko spotkania z twarzą drugiego człowieka, z jego fizyczną obecnością stawiającą pytania, z jego bólem i jego prośbami”³⁰. Dla duszpasterzy oznacza to nawiązywanie z ludźmi relacji na wzór Jezusa Chrystusa, w których współczująca miłość niesie im wsparcie i wyzwolenie z niedoli³¹.

2.1. Doświadczenie odkupieńczej miłości w spotkaniu międzyosobowym

Celem Franciszka jest ukazać Kościołowi, jak wprowadzać w życie naukę chrześcijańską. Oparta jest ona na Ewangelii, która wskazuje drogę i objawia ludziom miłość Bożą, dającą siłę do stawiania czoła pojawiającym się wyzwaniom³². Sercem Jezusowej dobrej nowiny jest miłosierdzie, czyli miłość Boża, obejmująca wszystkich bez wyjątku, w tym także ludzi zranionych

²⁷ H. Stenger, *Beziehung als Verkündigung. Zur Rolle der Pastoralpsychologie in der Seelsorge*, w: J.M. Reuß (red.), *Seelsorge ohne Priester? Zur Problematik von Beratung und Psychotherapie in der Pastoral*, Düsseldorf 1976, s. 73.

²⁸ DCE, nr 1; EG, nr 7; J.H. Kroeger, *Pope Francis, Priesthood And Mission. Ten Inspirational Insights*, „Annales Missiologici Posnanienses” 2016, nr 21, s. 82–83.

²⁹ G. Carriquiry Lecour, *The „Theology of the People”...*, dz. cyt., s. 65.

³⁰ EG, nr 88.

³¹ MV, nr 8.

³² AL, nr 290; W. Kasper, *Papst Franziskus – Revolution der Zärtlichkeit und der Liebe. Theologische Wurzeln und pastorale Perspektiven*, Stuttgart 2015, s. 19; M.L. Calmeyn, *Amoris*

przez grzech, zagubionych i poturbowanych przez życie³³. Miłość ta nie pyta, kto zasługuje na troskę i pomoc. Jest to miłość, która burzy podziały między ludźmi, przerzuca mosty i pozwala budować jedną wielką rodzinę ludzką³⁴. Dlatego też zadaniem dzieci Kościoła jest tak podejść do drugiego człowieka, aby doświadczył, że jest przez Boga nieskończenie miłowany i ogarnięty Jego miłosierdziem³⁵.

Wychodząc ludziom na spotkanie, duszpasterze zawsze mają przed sobą wyjątkowe ludzkie oblicze. Jest to twarz człowieka, który znajduje się w określonej sytuacji życiowej, często bolesnej i skomplikowanej. Nie jest on w niej jedynie sprawcą zła, ale także ofiarą nienawiści i niesprawiedliwości. Dlatego patrząc na bliźniego, duszpasterz nie widzi najpierw grzechów, które należy potępić, ale rany, które należy uleczyć. Ma przy tym na względzie konkretne potrzeby człowieka, a także jego niepowtarzalną drogę życiową, które domagają się różnicowanego podejścia duszpasterskiego³⁶.

Miłość ma zawsze na uwadze konkretną osobę, która może się rozwijać tylko w miłości. W każdym człowieku jest pragnienie prawdziwej miłości i w każdym człowieku ukryte jest dobro. Okazując ludziom miłość uprzedzającą i bezwarunkową, duszpasterze stwarzają klimat, w którym człowiek nie wstydzi się ani nie lęka uznać zła podjętych przez siebie decyzji. Miłość daje mu światło i zachętę do poznania tego, co przeszkadza mu w dążeniu do pełni życia. Doświadczając miłości, która nie wytyka mu błędów ani nie cieszy się z jego upadków, przekonuje się, jak cenny jest w oczach Boga i jak bardzo pragnie On jego szczęścia. Wtedy też jest w stanie wstąpić na drogę wiodącą do nawrócenia³⁷.

Duszpasterze pomagają ludziom odkryć wartość Bożego odkupienia, gdy są świadomi wielkości daru Chrystusowego i z pełnym oddaniem angażują się w relacje z bliźnimi. Wtedy ich postawa służy komunikacji miłości Bożej, która nie przytłacza, nie marginalizuje ani nie ucisza i nie milczy, nie upokarza ani

---

laetitia. Discerner à la lumière de la Parole de Dieu, „Nouvelle Revue Théologique” 2016, nr 3, s. 389.

³³ MV, nr 12.

³⁴ FT, nr 62.

³⁵ EG, nr 6; ChV, nr 212; B. Petrà, *Amoris laetitia: accompagnare, discernere e integrare la fragilità. La morale cattolica dopo il capitolo ottavo*, Assisi 2016, s. 40.

³⁶ A. Grillo, *Le cose nuove di „Amoris laetitia”*. Come Papa Francesco traduce il sentire cattolico, Assisi 2016, s. 21; W. Sandler, *Sakramentale Barmherzigkeit für Menschen in „komplexen Situationen”*. Zutritt von wiederverheirateten Geschiedenen zu den Sakramenten nach *Amoris laetitia*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 2017, nr 1, s. 73.

³⁷ AL, nr 294; ChV, nr 115; J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Acompañar, discernir, integrar. Vademécum para una nueva pastoral familiar a partir de la exhortación Amoris laetitia*, Burgos 2016, s. 14.

nie zniewala. „Jest to miłość Pana, miłość codzienna, dyskretna i respektująca, miłość wolności i dla wolności, miłość, która leczy i uwzniośla. To miłość Pana, która wie więcej o powstawaniu niż upadkach, o pojednaniu niż zakazach, o dawaniu nowej szansy niż potępieniu, o przyszłości niż przeszłości”³⁸.

Dla papieża Franciszka ważne jest, aby życie Kościoła ogarnęła „rewolucja czułości”³⁹. Zapoczątkowało ją wcielenie Chrystusa, który przyszedł na świat, aby ogarnąć ludzi troską i leczyć rany cierpiącej ludzkości. Jest to czułość miłosierna, która nikogo nie pomija, lecz prowadzi do solidarności z cierpiącymi, ubogimi i wykluczonymi. Jest ona wyrazem miłości bezinteresownej i ofiarnej oraz sposobem jej komunikowania światu⁴⁰.

Czułość okazywana drugiemu człowiekowi pozwala duszpasterzowi ściśle się z nim złączyć, wczuć się w jego sytuację i uszanować jego wolność. Nakazuje ona podchodzić do wszystkich kwestii z wielką delikatnością. W wypełnionym czułością odniesieniu do bliźnich nie ma miejsca na zniecierpliwienie i agresję. Czułość sprawia, że w człowieku rodzi się zaufanie i radość wypływająca z bliskości Boga, który jak matka pochyla się z miłością nad swymi dziećmi⁴¹.

Papież z Argentyny wzywa duszpasterzy, by przyswoili sobie spojrzenie Jezusa, czyli ze współczuciem patrzyli na zagubionych i opuszczonych (por. Mt 9, 36–38)⁴². Jezus chce, aby Jego naśladowcy dotykali nędzy ludzkiej, cierpiącego ciała drugiego człowieka i w ten sposób głęboko rozumieli jego doznania. Franciszek wie, że takiej postawy serca nie da się „wytworzyć”. Jest to łaska – „dar łąz”, o który trzeba prosić. Kto chce z niego korzystać, musi pozwolić Bogu, by otworzył mu oczy i poruszył serce; dzięki temu będzie mógł „kontemplować”, wzruszyć się i zatrzymać wobec drugiego człowieka, ilekroć jest to konieczne⁴³.

Współczucie prowadzi do udzielenia pomocy człowiekowi uwikłanemu w nędzę. Pomoc ta polega na tym, by go zrozumieć i pocieszyć oraz tak ukazać mu Ewangelię, aby został pociągnięty jej pięknem. Współczucie jest bezwarunkowe i wychodzi naprzeciw winowajcy, zanim ten wzbudził w sobie żal za zły postępek. Duszpasterz z sercem współczującym zawsze jest gotów udzielić

³⁸ ChV, nr 116; M.L. Calmeyn, *Amoris laetitia. Discerner à la lumière de la Parole de Dieu*, dz. cyt., s. 389–390.

³⁹ EG, nr 88; C.M. Galli, *La teología pastoral de Evangelii Gaudium en el proyecto misionero de Francisco*, „Teología” 2014, nr 114, s. 44–50.

⁴⁰ G. Carriquiry Lecour, *The „Theology of the People”...*, dz. cyt., s. 66.

⁴¹ EG, nr 88; N. Gayol, *Una aproximación antropológica a la teología de la ternura*, w: G. Uríbarri Bilbao, *Teología y Nueva Evangelización*, Bilbao 2005, s. 259–330.

⁴² AL, nr 60.

⁴³ EG, nr 169; W. Sandler, *Sakramentale Barmherzigkeit für Menschen in „komplexen Situationen”*, dz. cyt., s. 74.

człowiekowi wsparcia w potrzebie materialnej oraz w imię Chrystusa przebaczyć mu krzywdę czy grzech⁴⁴. Współczucie nie pozwala duszpasterzom na to, by narzucać ludziom normy postępowania, „jakby były ze skały, zyskując w ten sposób efekt, że czują się osądzeni i porzuceni przez tę Matkę, która jest powołana, by nieść im Boże miłosierdzie”⁴⁵.

2.2. Sztuka towarzyszenia

W swoim nauczaniu papież Franciszek wzywa wyznawców Chrystusa, aby przyswoili sobie „sztukę towarzyszenia”⁴⁶. Towarzyszyć to głosić Ewangelię, naśladując Chrystusa. Istotne znaczenie ma w tym kontekście egzystencjalne zjednoczenie duszpasterzy z Osobą Jezusa Chrystusa i doświadczenie Jego uprzedzającej miłości. Miłość Chrystusa prowadzi ich do odkrycia nowej logiki, która pomaga im zaakceptować swoją słabość i grzeszność oraz właściwie zrozumieć znaczenie norm moralnych i prawd chrześcijańskich. Tę miłość pełną współczucia i szacunku dla drugiego człowieka, którą napełniają się w spotkaniu z Chrystusem, przekazują dalej, aby była dla ludzi lekarstwem, źródłem prawdziwej wolności i pomocą w drodze do pełni człowieczeństwa⁴⁷.

Człowiek pociągnięty przez miłość wkracza na drogę przemiany, gdy stara się z dnia na dzień odpowiadać swoim życiem na piękno ukryte w Ewangelii⁴⁸. Nawrócenie nie jest więc nigdy jednym aktem i dlatego nie jest jednoznaczne z osiągnięciem pełni ideału chrześcijańskiego. Ma ono swój początek, ale wymaga czasu i cierpliwości, gdyż zraniony człowiek potrzebuje życzliwego wsparcia, aby krok po kroku mógł iść do przodu. Wspiera go w tym Boże miłosierdzie, komunikowane przez duszpasterza, który towarzyszy mu w drodze⁴⁹.

Towarzyszenie polega na ustanowieniu stałej relacji międzypersonalnej, która wspiera rozwój duchowy człowieka. Nie ma w niej miejsca na zbyt pośpieszne, narzucane odgórnie rozwiązania konfliktów i problemów. Postawę duszpasterzy powinno cechować miłosierne spojrzenie na ludzi, których miłość została zraniona, a także życzliwość, pokora, roztropność, dyskrecja i delikatność, tworzenie okazji do podtrzymywania przyjacielskich relacji opartych na zaufaniu oraz wsłuchiwanie się w ich doświadczenia, aby lepiej zrozumieć ich

⁴⁴ W. Wolbert, *Nachdenken über Barmherzigkeit*, w: S. Goertz, C. Witting (red.), *Amoris laetitia – Wendepunkt für die Moraltheologie?*, Freiburg i. B. 2016, s. 115–121.

⁴⁵ QA, nr 84.

⁴⁶ EG, nr 169.

⁴⁷ J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Acompañar, discernir, integrar*, dz. cyt., s. 29–30.

⁴⁸ EG, nr 167.

⁴⁹ B. Petrà, *Amoris laetitia: accompagnare, discernere e integrare la fragilità*, dz. cyt., s. 27.

sytuację i udzielić im odpowiedniej pomocy⁵⁰. Od wyznawców Chrystusa pełniących posługę towarzyszenia oczekuje się, aby unikali wydawania osądów, umieli wsłuchać się w potrzeby, lęki i nadzieje ludzi oraz ufali w moc Ducha Świętego, działającego w ich sercach⁵¹.

Pierwszym aktem towarzyszenia duszpasterskiego jest akceptacja drugiego człowieka. Na samym życzliwym przyjęciu bliźniego nie może się jednak wszystko zakończyć. Zadaniem duszpasterza jest stale dodawać mu odwagi do przemiany życia w miłości i prawdzie Ewangelii oraz do pojednania z Bogiem. Gdy miłość stale nadaje kierunek procesowi nawrócenia, w jej świetle człowiek uczy się patrzeć na swój świat emocjonalny i swoje pragnienia. Wtedy też właściwego sensu nabierają nauka Ewangelii i przykazania, do których interioryzacji jest wezwany⁵².

Towarzyszenie duszpasterskie, prowadząc do Boga zawsze wiernego i miłosiernego, który leczy rany ludzi zwracających się do niego z ufnością, służy formacji sumień⁵³. Nie ma tu miejsca na permissywizm wychodzący naprzeciw pragnieniom bez uwzględnienia prawdy ani na rygoryzm ograniczający się do nauczania norm i demaskowania nieporządku moralnego oraz nieleczący ran⁵⁴. Duszpasterz towarzyszący człowiekowi na drodze ku pełni życia chrześcijańskiego pomaga mu otworzyć się na Bożą prawdę i w jej świetle spojrzeć na jego dotychczasowe życie. Jest to zawsze prawda, która wyzwala (por. J 8, 32), gdyż daje pewność, iż miłość Boża jest wierna oraz niezawodna, i pomaga odkrywać wolę Bożą, której wypełnianie pozwala człowiekowi wybierać dobro, a unikać zła⁵⁵.

Towarzyszenie osiąga swój cel, gdy ludzie porzucają sytuację naznaczoną grzechem, a coraz mocniej jednoczą się z Jezusem i żyją Jego miłością. W tym kontekście pojawia się też miejsce na sakrament pokuty i pojednania, który już nie kojarzy się im z trybunałem potępienia, lecz z doświadczeniem miłosierdzia i przebaczenia. Wtedy też odnawiają się ich odniesienia ze wspólnotą Kościoła, który jawi im się jako matka czuła i zatroskana o szczęście swoich dzieci⁵⁶.

⁵⁰ AL, nr 297; E. Antonelli, *Fare la verità nella responsabilità*, w: E. Antonelli, R. Buttiglione (red.), *Terapia dell'amore ferito in „Amoris laetitia”*, Milano 2017, s. 34.

⁵¹ ChV, nr 246.

⁵² J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Acompañar, discernir, integrar*, dz. cyt., s. 31.

⁵³ AL, nr 291.

⁵⁴ AL, nr 300 i 305.

⁵⁵ AL, nr 300; Franciszek, „Prawda was wyzwoli” (J 8, 32). *Fake news a dziennikarstwo pokoju. Orędzie na Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Watykan 2018, nr 3.

⁵⁶ AL, nr 299 i 308; E. Antonelli, *Fare la verità nella responsabilità*, dz. cyt., s. 35; J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Acompañar, discernir, integrar*, dz. cyt., s. 33.

2.3. Wprowadzenie w komunię wyznawców Chrystusa

Horyzontem posługi towarzyszenia jest integracja, czyli włączenie ludzi w życie Kościoła. Duszpasterz pełniący tę posługę stara się patrzeć na rzeczywistość z perspektywy osób przeżywających dramaty życiowe, pomaga im lepiej radzić sobie w codzienności oraz rozpoznać ich miejsce w Kościele⁵⁷. Chodzi o włączenie ludzi poszukujących sensu życia w komunię eklezjalną, która pozwala im korzystać z dóbr duchowych i tym samym wzbogaca ich człowieczeństwo⁵⁸.

Według papieża Franciszka, duszpasterze powinni pomagać ludziom odkryć, że konsekwencją życia w relacji z Bogiem jest życie w kościelnej komunii, czyli w relacjach międzyosobowych, które niosą uzdrowienie i wspierają w osiąganiu pełni rozwoju osobowego. Zadaniem duszpasterstwa nie jest katalogować i określać sposoby zachowania, lecz wspierać tworzenie przestrzeni, w której może się rozwijać życie chrześcijańskie. Taką przestrzenią jest Kościół będący w społeczeństwie „wspólnotą kontrastu”, w której ludzie okazują sobie nawzajem szacunek dla swojej godności i zaspokajane są ich potrzeby „leczenia ran, budowania mostów, zacieśniania relacji i pomagania, by »jeden drugiego nosił brzemiona« (por. Ga 6, 2)”⁵⁹.

Aby człowiek mógł osiągnąć dojrzałość chrześcijańską, potrzebuje wsparcia ze strony wspólnoty, która jest otwarta na ludzi, skłania do zaangażowania się w jej życie, zachęca i pobudza do wzrostu⁶⁰. Wspólnota wierzących wspiera proces nawrócenia, który przybiera postać swoistego „itinerarium” ze słuchaniem słowa Bożego, odkrywaniem modlitwy, udziałem w celebracjach, uczeniem się wspaniałomyślności, dobroczynności i wdzięczności. Człowiek, który zmierza ku coraz pełniejszemu uczestnictwu w życiu Kościoła, winien pogłębiać swoją świadomość co do wymagań prawdy, a także przyswajając sobie formy zachowania odpowiadające zasadzie *communio* (pokora, skromność, miłość do Kościoła)⁶¹.

Duszpasterstwo wspierające ludzi w osiąganiu wolności dzieci Bożych jest miejscem kształtowania komunii. Nie oznacza to, że należy wymagać od wszystkich natychmiastowego dopasowania się do każdego z jej wymogów. Skoro czas ma pierwszeństwo przed przestrzenią, trzeba uwolnić się od „obse-

⁵⁷ AL, nr 312.

⁵⁸ AL, nr 299; J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Acompañar, discernir, integrar*, dz. cyt., s. 18.

⁵⁹ EG, nr 67; D. Bogner, *Prägender Einfluss*, „Herder Korrespondenz” 2017, nr 10, s. 22.

⁶⁰ ChV, nr 243.

⁶¹ A. Grillo, *Le cose nuove di „Amoris laetitia”*, dz. cyt., s. 37–38.

sji na punkcie natychmiastowych rezultatów”⁶². Tak wspólnota, jak i tworzącą ją jednostki są w trakcie procesu, w ramach którego stopniowo pojawiają się kolejne zadania i krok po kroku rozwiązywane są problemy. Brak cierpliwości w podejściu do ludzi będących w drodze do pełnej dojrzałości sprawia, że odbierana jest im motywacja do podejmowania wysiłku i pogłębiają się rany wewnętrzne, gdy człowiek ze względu na swoje słabości czuje się mało wartościowym ogniwem wspólnoty albo wręcz niepożądanym w niej elementem⁶³.

Według papieża Franciszka, Kościół winien być domem, którego drzwi są zawsze szeroko otwarte, w którym każdy przyjmowany jest z miłością i otrzymuje zachętę do życia według Ewangelii⁶⁴. Ma być „oazą miłosierdzia”⁶⁵, matką, która dostrzega cierpienia współczesnych, i „szpitalem polowym”, w którym opatrywane są ludzkie rany⁶⁶. Kościół staje się wtedy wspólnotą terapeutyczną, w której komunikowana jest ludziom odkupieńcza miłość Boga. To ona pociąga człowieka, wyzwala go od lęku przed cierpieniem, pozwala mu zaakceptować swój los i napełnia go „odwagą istnienia”⁶⁷.

3. Wyzwalające relacje duszpasterskie w życiu chrześcijańskim

Kontynuując myśl Soboru Watykańskiego II, papież Franciszek ma w swoim nauczaniu na uwadze nie tylko tradycję chrześcijańską i wcześniejsze Magisterium kościelne, ale także terażniejszość, nowe warunki i nowe sposoby życia ludzi, charakterystyczne dla współczesnego świata. Znajomość szerokiego kontekstu kulturowego pozwala nie tylko odkrywać występujące w nim problemy, ale stanowi impuls do dokonania zmiany w praktyce pastoralnej. Udzielając kapłanom wskazówek dotyczących kształtowania relacji duszpasterskich, papież reaguje na zmiany zachodzące w rzeczywistości, które wpływają na zachowanie i myślenie ludzi oraz wyzwala u nich specyficzne potrzeby⁶⁸.

⁶² EG, nr 223.

⁶³ N. Cappelletto, *I „principi-guida” di papa Francesco*, w: G. Del Missier, A.G. Fidalgo (red.), *Amoris laetitia. Il Vangelo dell'Amore nel Matrimonio e nella Famiglia. Un cammino da intraprendere...*, Padova 2018, s. 85.

⁶⁴ EG, nr 114; S. Bevans, *Pope Francis's Missiology of Attraction*, „International Bulletin of Mission Research” 2019, nr 1, s. 24.

⁶⁵ MV, nr 12.

⁶⁶ AL, nr 291; W. Sandler, *Sakramentale Barmherzigkeit für Menschen in „komplexen Situationen”*, dz. cyt., s. 73–74.

⁶⁷ EG, nr 39; E. Biser, *Theologie als Therapie. Zur Wiedergewinnung einer verlorenen Dimension*, Heidelberg 1985, s. 163; R. Hajduk, *Apel Franciszka o „nawrócenie pastoralne” w Amoris Laetitia*, „Homo Dei” 2018, nr 1, s. 27.

⁶⁸ G. Whelan, *Evangeli Gaudium as „Contextual Theology”*. *Helping the Church „Mount to the Level of its Times”*, „Australian eJournal of Theology” 2015, nr 1, s. 1–10; G.M. Furniss,

Współczesny człowiek może cieszyć się dzisiaj większą wolnością niż w czasach przedprzemysłowych i niezależnością wobec takich czynników, jak przynależność do określonej klasy społecznej, instytucji, zawodu czy grupy religijnej. Skutkiem tego jest utrata stabilności, którą gwarantowało mu wsparcie środowiska stałego i jednolitego pod względem światopoglądowym. Z tego powodu wielu ludzi czuje się zagubionych wśród różnych wzorców egzystencjalnych. Konieczność dokonywania rozeznania i brak pewności co do słuszności podejmowanych decyzji wymaga od nich tak wielkiego wysiłku, iż uciekają przed nim w konsumpcję, kult ciała czy estetyzację życia. Chcą wprawdzie decydować o własnym losie, ale ograniczają ich w tym warunki społeczne: zdepersonalizowane odniesienia międzyludzkie, wskaźniki ekonomiczne, poszukiwanie stabilizacji życiowej⁶⁹.

W takiej sytuacji duszpasterze, komunikujący ludziom w relacjach odkupieńczą miłość Bożą, nie tylko pomagają im odkryć prawdę o Bogu, ale także możliwości samodzielnego i odpowiedzialnego kształtowania swojego życia. Ponieważ odkupienie jest dla ludzi nie tylko darem, ale i zadaniem, Bóg swoimi wskazaniem udziela im wsparcia w urzeczywistnianiu ich wolności. Spotykając się z czułością i życzliwością ze strony duszpasterzy, którzy wspierają ich w dokonywaniu rozeznania co do słuszności podejmowanych wyborów życiowych, nie traktują już norm moralnych jako restrykcyjnych instrukcji, lecz jako mądre rady, dzięki którym mogą przezwyciężyć kontyngencję, czyli niepewność co do zasadności podjętych decyzji⁷⁰.

Papież Franciszek zdaje sobie sprawę z tego, iż dzisiejszym ludziom łatwo jest pomylić „prawdziwą wolność z ideą, że każdy osądza według własnego widzi mi się, jakby poza indywidualnymi osobami nie było żadnych prawd, wartości, zasad, które nas ukierunkowują, jak gdyby wszystko było równe i na wszystko powinno się pozwolić”⁷¹. Dlatego też relacje duszpasterskie winny odsłaniać przed ludźmi prawdziwy sens wolności, ku której Chrystus ich wyzwolił (por. Ga 5, 1). Zadaniem duszpasterzy jest pomóc ludziom zrozumieć pedagogię odkupieńczej łaski Bożej w ich życiu i wspierać ich w realizacji planu, jaki Bóg ma względem każdego człowieka⁷². Trwałość relacji duszpaster-

The Social Context of Pastoral Care. Defining the Life Situation, Louisville 1994, s. 74–75; E.Y. Lartey, *Pastoral Theology in an Intercultural World*, Eugene 2013, s. 11.

⁶⁹ S. Knobloch, *Mensch*, w: H. Haslinger (red.), *Handbuch Praktische Theologie*, t. I, Mainz 2000, s. 346; Z. Baumann, *Płynna nowoczesność*, Kraków 2006, s. 59.

⁷⁰ H. Haslinger, *Das Handeln des Menschen zwischen System und Lebenswelt*, w: H. Haslinger (red.), *Handbuch Praktische Theologie. Durchführungen*, t. II, Mainz 2000, s. 192; L. Mödl, *Erlösung und Seelsorge. Pastoraltheologische Überlegungen*, dz. cyt., s. 130.

⁷¹ AL, nr 34.

⁷² AL, nr 297.

skich sprzyja ożywieniu ich wiary w Chrystusa i umocnieniu zaufania prawdzie, zwłaszcza gdy jest ona źle rozumiana lub wręcz podważana w dzisiejszej kulturze.

W spotkaniu z inną osobą człowiek przekonuje się, kim jest. Od kształtu relacji, w które ludzie wchodzi z innymi, zależy ich autokonceptja⁷³. W świetle wskazań formułowanych przez papieża Franciszka dotyczących nawiązywania relacji duszpasterskich człowieka nie można traktować jako owładniętego złem grzesznika, lecz jako osobę zranioną, cierpiącą z powodu swych słabości i zagubioną w świecie wartości, a przede wszystkim jako kogoś bezgranicznie miłowanego przez Boga, który wierzy w człowieka, w ukryte w nim pragnienie dobra i jego zdolność do rozwoju. W takim kontekście człowiek sam może popatrzeć na siebie z życzliwością i nie tracić nadziei na lepszą przyszłość, zwłaszcza że w jej kształtowaniu może liczyć na pomoc Bożą i wspólnoty wierzących.

Zachęcając duszpasterzy do nawiązywania otwartych i serdecznych relacji z bliźnimi, papież Franciszek akcentuje konieczność indywidualnego podejścia do każdego człowieka. Ma to szczególne znaczenie z uwagi na nieodzowność dokonania rozeznania, które ma mu pomóc „w znalezieniu możliwych dróg odpowiedzenia Bogu i rozwoju pośród ograniczeń”⁷⁴. W takim kontekście duszpasterstwo przybiera postać terapii, która zaowocuje w życiu człowieka, gdy jego choroba zostanie właściwie rozpoznana i zostaną zastosowane środki lecznicze odpowiadające tak schorzeniu, jak i możliwościom ludzkiego organizmu. Już sama relacja duszpasterska przyczynia się do uzdrowienia człowieka, ponieważ stwarza klimat korzystny dla jego rozwoju duchowego, gdy ogarnia go uzdrawiająca moc łaski Bożej i oświeca światło Ewangelii⁷⁵.

Papież Franciszek w swoim nauczaniu pozostaje wierny tradycji Kościoła, podkreślając z mocą, iż Ewangelia nie może być traktowana jedynie jako źródło poznania prawd chrześcijańskich, lecz również jako wzorzec dla działalności duszpasterskiej⁷⁶. Oznacza to konieczność zachowania harmonii pomiędzy głoszonymi treściami a życiem chrześcijańskim. Jeśli więc Kościół jest służą i kontynuatorem dzieła odkupienia, musi je uobecniać w każdym aspekcie swojej aktywności. Dzieje się to również w relacjach, które służą urzeczywistnieniu prawdy o Bogu miłującym ludzi i pociągającym ich ku sobie. Spotyka-

⁷³ M. Klessmann, *Seelsorge als Kommunikationsprozess – Pastoralpsychologische Perspektiven*, w: D. Bell, G. Fermor (red.), *Seelsorge heute. Aktuelle Perspektiven aus Theorie und Praxis*, Neukirchen-Vluyn 2009, s. 12.

⁷⁴ AL, nr 305.

⁷⁵ AL, nr 49.

⁷⁶ AL, nr 308.

jąc się z dobrocią i czułością w relacjach duszpasterskich, człowiek doświadcza obecności Boga, odczuwa ją i jej kosztuje. Wtedy też przekonuje się, że odkupienie nie jest wyłącznie czymś, co należy do historii, ale że jest wyzwalającą i uszczęśliwiającą rzeczywistością, w którą jest zanurzony⁷⁷.

Relacje redempcyjne służą wprowadzeniu w życie mistagogii, która zdaniem papieża Franciszka odgrywa ważną rolę w formacji chrześcijańskiej⁷⁸. Życie codzienne, w tym działalność duszpasterską, winien przenikać duch Ewangelii, aby można było dostrzec w nich obecność Bożej łaski i miłości. Ma to bardzo doniosłe znaczenie z uwagi na fakt, że każdy człowiek nosi w sercu wielkie pragnienie, które nie zostanie zaspokojone, dopóki nie odnajdzie on Boga i nie zjednoczy się z Nim. Doświadczając odkupieńczej miłości Bożej w relacjach duszpasterskich, człowiek nawiązuje i umacnia kontakt osobowy z Jezusem, co należy do istoty egzystencji chrześcijańskiej i pozwala uzyskać poczucie pełni życia. Ponadto obecność duszpasterza sprawia, że dzięki jego pomocy człowiek może poczynić refleksję nad swymi doznaniem i przeżyciami, a tym samym upewnić się, iż jego życie jest historią, w której Bóg od początku wychodzi mu naprzeciw ze swoim darem odkupienia⁷⁹.

* * *

Misją Kościoła jest głosić światu dobrą nowinę o odkupieniu, czyli o Bożym dziele wyzwolenia człowieka z niewoli grzechu, Szatana i śmierci wiecznej. Kościół nie może się przy tym zadowolić jedynie przypominaniem minionych wydarzeń związanych z Osobą Syna Bożego. Nie tylko w liturgii, ale w całym jego życiu i działaniu winna uobecniać się tajemnica odkupienia, czyli odwiecznej miłości Boga, który w swoim Synu Jezusie Chrystusie dokonuje pojednania człowieka ze sobą. Ponieważ odkupienie przyjmuje kształt relacji, uprzywilejowaną formą jego komunikowania i urzeczywistniania są odniesienia międzypersonalne w Kościele, w których ludzie spotykają się z miłością wyrażającą się w oddaniu i służbie.

W swoim nauczaniu o relacjach duszpasterskich papież Franciszek apeluje do wierzących w Chrystusa o zaangażowanie się w „praktykę wyzwolenia” człowieka od tego, co nie pozwala mu osiągnąć pełni rozwoju osobowego. Papież we wszystkim odnosi się do działania Boga obecnego w życiu świa-

⁷⁷ L. Mödl, *Wenn's ums Überleben geht*, „Klerusblatt” 2004, nr 84, s. 200.

⁷⁸ EG, nr 166.

⁷⁹ H.D. Egan, *Karl Rahner. The Mystic of Everyday Life*, New York 1998, s. 128–19; K. Armbruster, *Von der Krise zur Chance. Wege einer erfolgreichen Gemeindepastoral*, Freiburg i. B. 1999, s. 87–88.

ta i wzywającego ludzi do naśladowania Jego łaskawości, dobroci i czułości. Drogę do pełnej wolności w Chrystusie wskazuje ludziom Ewangelia, która oświeca ich światłem prawdy niosącej wyzwolenie i chce nadać kształt ich postawom. Z nauki papieża wynika, iż szczególna odpowiedzialność za przekaz dobrej nowiny o odkupieniu spoczywa na duszpasterzach, poszukujących ludzi słabych i zniewolonych przez zło, aby wspierać ich w wypełnianiu ich życia dobrem, które jedynie może dać człowiekowi szczęście.

„Magisterium pastoralne” papieża Franciszka, akcentujące znaczenie relacji redempcyjnych w duszpasterstwie, jest praktycznym zastosowaniem eklezjologii *communio*, w świetle której Kościół urzeczywistnia się jako wspólnota braterska, ożywiana wzajemną miłością. W swoim nauczaniu papież wychodzi również naprzeciw aktualnym wyzwaniom społecznym i duszpasterskim, mając na względzie dążenie ludzi do osiągnięcia pełnej wolności, a zarazem ich zagubienie pośród często przeciwstawnych i wykluczających się wartości oraz wzorców życiowych. W ten sposób odsłania się znaczenie Kościoła w świecie i jego posługi pastoralnej, której celem jest przekazanie ludziom niewzruszonej prawdy i nieskończonej miłości Bożej, zaspokajającej ich najgłębsze potrzeby i dającej im prawdziwą radość życia.

Bibliografia

- Antonelli E., *Fare la verità nella responsabilità*, w: E. Antonelli, R. Buttiglione (red.), *Terapia dell'amore ferito in „Amoris laetitia”*, Milano 2017, s. 11–46.
- Armbruster K., *Von der Krise zur Chance. Wege einer erfolgreichen Gemeindepastoral*, Freiburg i. B. 1999.
- Baumann Z., *Płynna nowoczesność*, Kraków 2006.
- Bevans S., *Pope Francis's Missiology of Attraction*, „International Bulletin of Mission Research” 2019, nr 1, s. 20–28.
- Biser E., *Theologie als Therapie. Zur Wiedergewinnung einer verlorenen Dimension*, Heidelberg 1985.
- Bogner D., *Prägender Einfluss*, „Herder Korrespondenz” 2017, nr 10, s. 21–24.
- Calmeyn M.L., *Amoris laetitia. Discerner à la lumière de la Parole de Dieu*, „Nouvelle Revue Théologique” 2016, nr 3, s. 385–399.
- Cappelletto N., *I „principi-guida” di papa Francesco*, w: G. Del Missier, A.G. Fidalgo (red.), *Amoris laetitia. Il Vangelo dell'Amore nel Matrimonio e nella Famiglia. Un cammino da intraprendere...*, Padova 2018, s. 81–91.

- Carriquiry Lecour G., *The „Theology of the People” in the Pastoral Theology of Jorge Mario Bergoglio*, w: B.Y. Lee, Th.L. Knoebel, *Discovering Pope Francis. The Roots of Jorge Mario Bergoglio’s Thinking*, Collegeville 2019, s. 42–69.
- Dulles A., *Models of the Church*, New York 1987.
- Durrwell F.-X., *L’Esprit Saint de Dieu*, Paris 1985.
- Egan H.D., *Karl Rahner. The Mystic of Everyday Life*, New York 1998.
- Fac W.M., *Rozumienie odkupienia w encyklice Redemptor hominis*, „Roczniki Teologii Dogmatycznej” 2009, t. 1, s. 59–64.
- Franciszek, „Prawda was wyzwoli” (J 8, 32). *Fake news a dziennikarstwo pokoju. Orędzie na Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Watykan 2018, nr 3, http://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20180124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (dostęp: 10 kwietnia 2021).
- Furniss G.M., *The Social Context of Pastoral Care. Defining the Life Situation*, Louisville 1994.
- Galli C.M., *La teología pastoral de Evangelii Gaudium en el proyecto misionero de Francisco*, „Teología” 2014, nr 114, s. 23–59.
- Gayol N., *Una aproximación antropológica a la teología de la ternura*, w: G. Uríbarri Bilbao, *Teología y Nueva Evangelización*, Bilbao 2005, s. 259–330.
- Granados J., Kampowski S., Pérez-Soba J.J., *Acompañar, discernir, integrar. Vademécum para una nueva pastoral familiar a partir de la exhortación Amoris laetitia*, Burgos 2016.
- Greshake G., *Der dreieine Gott. Eine trinitarische Theologie*, Freiburg i. B. 1998.
- Grillo A., *Le cose nuove di „Amoris laetitia”. Come Papa Francesco traduce il sentire cattolico*, Assisi 2016.
- Grün A., *Biblische Bilder von Erlösung*, Münsterschwarzach 1994.
- Hajduk R., *Apel Franciszka o „nawrócenie pastoralne” w Amoris Laetitia*, „Homo Dei” 2018, nr 1, s. 19–30.
- Hajduk R., *Kontynuacja dzieła odkupienia, czyli o communio, komunikacji i relacjach międzyosobowych w posłudze duszpasterskiej*, w: R. Hajduk, M. Kotyński (red.), *Ogarnięci tajemnicą Chrystusowego Odkupienia. W poszukiwaniu inspiracji pastoralnych w „ośrodku wszechświata i historii”*, Kraków 2006, s. 125–145.
- Hajduk R., *Teologia latynoamerykańska i jej praktyczne implikacje*, Olsztyn 2020.
- Haslinger H., *Das Handeln des Menschen zwischen System und Lebenswelt*, w: H. Haslinger (red.), *Handbuch Praktische Theologie. Durchführungen*, t. II, Mainz 2000, s. 185–205.
- Jüngel E., *Dio, mistero del mondo. Per una fondazione della teologia del Crocifisso nella disputa fra teismo e ateismo*, Brescia 1982.
- Kasper W., *Papst Franziskus – Revolution der Zärtlichkeit und der Liebe. Theologische Wurzeln und pastorale Perspektiven*, Stuttgart 2015.
- Kehl M., *Wohin geht die Kirche? Zur strukturellen Veränderung der Kirche in Deutschland*, „Stimmen der Zeit” 1995, nr 3, s. 147–159.

- Kirschläger W., *Hat Gott seinen Sohn in den Tod gegeben? – Zum biblischen Verständnis von Erlösung*, w: E. Christen, W. Kirschläger (red.), *Erlöst durch Jesus Christus*, Freiburg Schweiz 2000, s. 29–70.
- Klessmann M., *Seelsorge als Kommunikationsprozess – Pastoralpsychologische Perspektiven*, w: D. Bell, G. Fermor (red.), *Seelsorge heute. Aktuelle Perspektiven aus Theorie und Praxis*, Neukirchen-Vluyn 2009, s. 11–33.
- Knobloch S., *Mensch*, w: H. Haslinger (red.), *Handbuch Praktische Theologie*, t. I, Mainz 2000, s. 343–351.
- Kroeger J.H., *Pope Francis, Priesthood And Mission. Ten Inspirational Insights*, „Annales Missiologici Posnanienses” 2016, nr 21, s. 69–85.
- Lartey E.Y., *Pastoral Theology in an Intercultural World*, Eugene 2013.
- Mödl L., *Erlösung und Seelsorge. Pastoraltheologische Überlegungen*, w: E. Christen, W. Kirschläger (red.), *Erlöst durch Jesus Christus*, Freiburg Schweiz 2000, s. 121–145.
- Mödl L., *Wenn's ums Überleben geht*, „Klerusblatt” 2004, nr 84, s. 198–201.
- Nauer D., *Seelsorge. Sorge um die Seele*, Stuttgart 2007.
- Petrà B., *Amoris laetitia: accompagnare, discernere e integrare la fragilità. La morale cattolica dopo il capitolo ottavo*, Assisi 2016.
- Philips G., *L'Eglise et son mystere au II Concile du Vatican*, t. II, Paris 1968.
- Pié-Ninot S., *La ecclesiologia del papa Francisco*, „Revista Catalana de Teologia” 2018, nr 2, s. 503–526.
- Pröpfer T., *Redenzione e storia della libertà*, Brescia 1990.
- Sandler W., *Sakramentale Barmherzigkeit für Menschen in „komplexen Situationen”. Zutritt von wiederverheirateten Geschiedenen zu den Sakramenten nach Amoris laetitia*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 2017, nr 1, s. 55–78.
- Stenger H., *Beziehung als Verkündigung. Zur Rolle der Pastoralpsychologie in der Seelsorge*, w: J.M. Reuß (red.), *Seelsorge ohne Priester? Zur Problematik von Beratung und Psychotherapie in der Pastoral*, Düsseldorf 1976, s. 73–90.
- Whelan G., *Evangelii Gaudium as „Contextual Theology”*. *Helping the Church „Mount to the Level of its Times”*, „Australian eJournal of Theology” 2015, nr 1, s. 1–10.
- Wolbert W., *Nachdenken über Barmherzigkeit*, w: S. Goertz, C. Witting (red.), *Amoris laetitia – Wendepunkt für die Moralthologie?*, Freiburg i. B. 2016, s. 114–135.
- Zagrodzki W., *Kościół w służbie odkupieniu w świetle encykliki Redemptor Hominis Jana Pawła II*, w: R. Hajduk, M. Kotyński (red.), *Ogarnięci tajemnicą Chrystusowego Odkupienia. W poszukiwaniu inspiracji pastoralnych w „ośrodku wszechświata i historii”*, Kraków 2006, s. 91–107.

Skróty

- AL – *Amoris laetitia*, Franciszek, Posynodalna adhortacja o miłości w rodzinie, Rzym 2016.
- ChL – *Christifideles laici*, Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o powołaniu i misji świeckich w Kościele, Rzym 1988.

- ChV – *Christus vivit*, Franciszek, Posynodalna adhortacja do młodych i całego Ludu Bożego, Rzym 2019.
- DCE – *Deus caritas est*, Benedykt XVI, Encyklika o miłości chrześcijańskiej, Rzym 2005.
- EG – *Evangelii gaudium*, Franciszek, O głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie, Rzym 2013.
- EN – *Evangelii nuntiandi*, Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym, Rzym 1975.
- FT – *Fratelli tutti*, Franciszek, Encyklika o braterstwie i przyjaźni społecznej, Rzym 2020.
- GE – *Gaudete et exsultate*, Franciszek, Adhortacja apostolska o powołaniu do świętości w świecie współczesnym, Rzym 2018.
- KDK – *Gaudium et spes*, Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym, Rzym 1965.
- LF – *Lumen fidei*, Franciszek, Encyklika o wierze, Rzym 2013.
- MV – *Misericordiae vultus*, Bulla o nadzwyczajnym jubileuszu miłosierdzia, Rzym 2015.
- QA – *Querida Amazonia*, Franciszek, *Posynodalna adhortacja apostolska*, Rzym 2020.
- RH – *Redemptor hominis*, Jan Paweł II, Encyklika o Odkupicielu człowieka, Rzym 1979.
- SpS – *Spe salvi*, Benedykt XVI, Encyklika o nadziei chrześcijańskiej, Rzym 2007.

Streszczenie **Redempcyjne relacje duszpasterskie** **w świetle nauczania papieża Franciszka**

W świetle eklezjologii *communio* Kościoł ukazuje się jako „wspólnota relacji międzypersonalnych”, które winny być kształtowane na wzór Jezusa Chrystusa, komunikującego w nich ludziom Boże odkupienie, czyli wyzwolenie od zła, grzechu i śmierci wiecznej. Kościół jako służba odkupienia ma zadanie przekazywać ludziom prawdę o uprzedzającej miłości Boga nie tylko za pomocą słów, ale także w odniesieniach duszpasterskich, przyjmujących tym samym charakter redempcyjny. Zgodnie z nauczaniem papieża Franciszka, duszpasterze mają wychodzić naprzeciw ludziom zranionym przez grzech z miłością, czułością i współczuciem. Wzywa on wierzących w Chrystusa do pełnienia posługi towarzyszenia bliźnim na drodze do pełni życia chrześcijańskiego w miłości i prawdzie Ewangelii. Prowadząc bliźnich ku coraz ściślejszemu zjednoczeniu z Bogiem, duszpasterze pomagają im włączyć się w życie Kościoła i coraz pełniej realizować w życiu naukę Chrystusa. W ten sposób ludzie znajdują dla siebie klimat służący ich rozwojowi duchowemu i wspierający wykorzystanie wolności dla pomnażania dobra w świecie.

Summary
Redemptive pastoral relationships
in the light of the teaching of Pope Francis

In the light of the *communio* ecclesiology, the Church appears as a “community of interpersonal relationships” that should be shaped according to the example of Jesus Christ, who communicates God’s redemption in them, that is, liberation from evil, sin and eternal death. The Church, as a servant of redemption, has the task of communicating to people the truth about God’s anticipatory love not only in words, but also in pastoral relationships, thus assuming a redemptive character. According to the teaching of Pope Francis, pastoral workers should meet people wounded by sin with love, tenderness and compassion. He calls upon believers in Christ to fulfill the ministry of accompanying others on the way to the fullness of Christian life in the love and truth of the Gospel. By leading their neighbors to an ever closer union with God, pastors should initiate them into the life of the Church and put into practice the teaching of Christ ever more fully. In this way, people find a climate for themselves that serves their spiritual development and supports the use of their freedom for the multiplication of good in the world.